

Hernberg Bertha

Seimelän koulukodin perustaja ja johtaja

Seimelä on tuttu nimi lähes kaikille vakiintuneille Vihdin asukkaille. Nykyään sitä pidetään lähinnä kirkonkylässä sijaitsevan paikan nimenä, Vihdin historiaan perehtyneille se on paljon monipuolisempi ja merkittävämpi käsite, joka liittyyaikansa sosiaaliseen kokonaiskuvaan ja ulottuu siinä mielessä myös Vihdin rajojen ulkopuolelle.

Nimen takana on Berta Hernberg (1864 – 1941), Seimelän perustaja, aikansa lastenkasvatuksen ongelmia pohtinut henkilö, jolla oli omia käsityksiä ongelmien ratkaisemisesta ja palava halu ja taito niitä myös toteuttaa. Siinä oli Seimelän lähtöajatus, joka sitten vuosien ja kokemusten myötä kehittyi ja muuttui todeksi. Seimelän luonteeseen kuului alusta alkaen tämä varsin nykyaikainen kaikkia yrityksiä koskeva ajatus: toiminnan on mentävä eteenpäin, sen on seurattava aikaansa. Tämä koski myös Seimelän taloudellista puolta, joka oli usein ongelmallinen.

Berta Hernbergin henkilökuvaan ei ole aivan helppo saada pitävää otetta meidän aikanamme. Paras lähde on Kristiina Valolahden kirjoittama ja 1995 julkaistu Berta Hernbergin elämäntyö ja hänen perustamansa säätiö -niminen historiikki. Julkaisun takana on Berta Hernbergin vuonna 1934 perustama säätiö, joka pyrki toimessaan hänen itsensä jättämän pääoman turvin ja hänen laatimiaan sääntö- ja noudattaen jatkamaan hänen päämääriään. Säätiö on myös näin toimiessaan omaksunut hänen periaatteensa mukautua ajan tarpeisiin, jotka tietysti yhteiskunnan kehittyessä ovat muuttuneet suuresti.

Berta oli sekä kaupungin että maaseudun ihminen, syntynyt suhteellisen varakkaaseen perheeseen Helsingissä 1864. Perheen hankittua Lopelta maatilan vuonna 1872 hän vietti siellä pitkiäkin aikoja ja sai käsityksen siitä, minkälaista on elämä maalla ja mitä kaikkea kuuluu maatilan moninaisiin töihin ja hoitoon. Lapsia oli perheessä runsaasti, heistä osa kuoli jo pienenä. Berta kävi Helsingissä tyttö-koulun ja ehkä hieman yllättäen myös veistokoulun, josta sai päästötodistuksen. Kasvatusalaa hän opiskeli myös Jyväskylässä. Opettajana hän sitten toimikin, myös veistoa opettaen, vuoteen 1891, jolloin sai paikan helsinkiläisestä Emma Mäkisen lastenkodista. Tämä oli hänen elämäntehtävänsä suunnan ratkaisevaa aikaa. Hän tuli tuntemaan sen epäinhimillisen elämän, johon monessa suhteessa turvat-tomina syntyneet lapset tuon ajan yhteiskunnassa joutuivat.

Berta Hernbergin Hanna-sisar oli jo tuolloin Vihdissä toimivan Vuorelan kasvatuslaitoksen johtajatar. Ilmeisesti sisarukset löysivät työongelmiaan pohtiessaan toisensa. Siihen viittaa, että Hanna kutsui Bertan Vuorelaan opettajaksi 1895. Vuorela oli tuohon aikaan tyttöjen kasvatuslaitos, käsite ja sana, jolla kirjoittajankin lapsuusaikana lapsia saatettiin pelotella: Jos et tottele, joudut

kasvatustalokseen! Minkälaisen suljetun maailman Berta tässä tilanteessa kohtasi? Voimme vain kuvitella, mitä hänen mielessään ehkä liikkui. Lähivuosien kokemukset olivat olleet hänelle kovia. Hän halusi ilmeisesti etsiä jotakin inhimillisempää, kodinomaisempaa, myös ideaalisempaa ratkaisua rakkautta ja kasvatusta vaille jäävien yhteiskunnan syrjittyjen lasten ongelmaan. Berta oli vielä nuori, hänellä oli kokemusta mutta ei kovin paljon. Nuoren ihmisen mielessä yrittämisen halu voittaa pelon, vaikeudet ehkä nähdään, mutta päätetään voittaa. Näin saattoi Bertakin miettiä, kun hän 1896 toteutti suunnitelmansa perustaa oma lastenkoti, Seimelä. Avukseen hän sai useita henkilöitä, joista merkittävin tässä vaiheessa oli Dagmar von Schanz, mutta mukana myös hänen lähiomaisiaan ja samanhenkisiä ystäviään taitojensa ja mahdollisuuksiensa mukaan. Vuokralaisina aloitettiin, ensin Yli-Jaakkolan ja sitten Sipilän tiloissa. Hoidettaviksi otettiin sekä tyttöjä että poikia. Määrä oli ensin pieni, mutta kasvoi nopeasti. Jokaisella tulijalla oli takanaan jokin, usein surullinen tarina. Vuonna 1898 alkoi oman talon rakentaminen Liukkaan tilalta ostetulle tontille.

Talous oli luonnollisesti ongelma. Berta ja Dagmar olivat molemmat opettajina Niuhalan kansakoulussa ja antoivat lisäksi yksityistunteja rahan hankkimiseksi. Joistakin lapsista saattoivat omaisetkin maksaa jonkin verran. Vuodesta 1907 alkoi koti saada pientä valtion-apua, jonka myöntämisen ehtona oli, että koti toimisi tyttöjen turvakotina. Kodin tuli antaa asukeilleen myös opetusta ja pyrkiä johdattamaan heidät johonkin ammattiin, jotta he pystyisivät tulemaan toimeen omin avuin elämässään.

Kristiina Valolahden historiikissa kerrotaan varsin paljon Seimelän arjesta ja varsin nopeasta ja monipuolisesta kehityksestä. Lasten ja nuorten kasvatuksessa Seimelä oli sidottu omaan aikaansa. Nykyajan ihminen ei ehkä aina osaa nähdä tuon ajan kasvatuksessa vallinneita periaatteita tai sattuneita tapahtumia menneen ajan hengen mukaisina. Ns. kurinpito oli tuohon aikaan autoritaarista. Jos rikkoi käskyä tai ohjeita vastaan, saattoi saada fyysisen rangaistuksen sellaisessakin tapauksessa, joka meistä tuntuu aivan triviaalilta teolta. Myös on syytä muistaa, että suuri yhteisö vaatii jäsenil-ään aina yhteispelin sääntöjä tiukemmin kuin pieni kotipiiri.

Entä Berta Hernberg Seimelänsä keskellä? Hän oli ilmeisesti asemastaan varsin tiukasti kiinni pitävä johtaja. Hän vaati laitoksen sääntöjen noudattamista, hänen kurinpitonsa oli ehdotonta. Tämä tuntuu meistä hänen ideaalisuuttaan ajatellen ristiriitaiselta, olihan hän kuitenkin lasten kärsimyksille herkkä ihminen. Koko hänen elämäntyönsä perusajatus oli auttaa lapsia ja nuoria hyvän elämän alkuun. En usko, että hän olisi ollut harkitsemattomien ajatusten toteuttaja. Moni seikka viittaa siihen, että hän kuului tienhaarassa hetkeksi pysähtyvien joukkoon, miettimään oikeaa suuntaa. Hän oli uskonnollinen ihminen, mutta siinäkin asiassa pohtija, joka ei kyseenalaistanut Jumalan olemassaoloa, vaan etsi tapoja kohdata Jumala arkisessa elämässä.

Mielenkiintoisen kuvauksen Seimelästä ja sen johtajattaresta saa Elisabeth Järnefeltin omaisilleen Seimelästä kirjoittamista kirjeistä. Hän oli nimittäin joutunut olosuhteiden pakosta poikansa Kasperin kanssa asunnottomaksi, jolloin Berta Hernberg oli tarjonnut heille mahdollisuutta muuttaa alivuokralaisiksi Seimelään keväällä 1922. Aluksi Seimelä tuntui Järnefelteistä erikoiselta ja meluisalta paikalta, mutta he tottuivat siihen vähitellen. Kun vuosi oli kulunut, alkoi ilmetä riitasointuja. Elisabeth moittii Bertaa liian tiukaksi johtajaksi, "on uppoutunut itsevaltiuteen", ja monesta muustakin asiasta. Järnefeltit muuttivat Seimelästä syksyllä 1923. Mutta Elisabethin Leena Paloheimolle 28.12.1922 kirjoittama kirje antaa korvaamattoman kuvan Seimelän elämästä:

"Jouluaatto täällä laitoksessa vietettiin niin suuremmoisesti, ettei sitä voi kuvatakaan. Mutta voisaada käsityksen, kun ajattelee, että on 40 lasta, suurta ja pientä ja jokaiselle on laitokselta 10 lahjaa, siis yli 400 pakettia ja paitsi sitä vielä monet lapset saivat lahjoja holhoojilta, vanhemmilta ja oppilailta keskenään ja sitten vielä lahjoja johtajattarelle, opettajille, niin että pakettien jako kesti

monet tunnit. Voit kuvitella mimmainen elämä siinä nousi, jokaisesta paketista oli semmoinen riemuhuuto, että lopulta ei jakajan ääni kuulunut."

Berta Hernberg johti Seimelää 38 vuotta. Voimme kuvitella, että työ oli monessa suhteessa raskasta. Johtajan harteilla olevan vastuun kantaminen, talouden pitäminen tasapainossa ja monet muut käytännön toimenpiteet kuluttivat tekijäänsä. Ratkaisuja oli tehtävä, joidenkin mielestä hyviä, toisten mielestä huonoja. Vuonna 1934 Berta Hernberg perusti nimeään kantavan säätiön ja luopui Seimelän johtamisesta. Viimeiset vuotensa hän vietti Lohjalla, Vivamon lepokodissa. Mutta Seimelällä oli vielä edessään monet erilaiset tehtävät ja vaiheet, joita Berta Hernberg tuskin olisi voinut edes aavistaa.

Teksti: Teuvo Viljamaa. Julkaistu alunperin Vihti 500-juhlavuosisivustolla.

Lähteet:

Kristiina Valolahti: Berta Hernbergin elämäntyö ja hänen perustamansa säätiö (Vihti 1995)
Suvisirkku Talas (toimittaja) : Elisabeth Järnefeltin kirjeitä 1881-1929 (Jyväskylä 1996)